

Tuudur Vettik ja Väike-Maarja

Tuudur Vettik sündis 4. jaanuaril 1898. aastal Väike-Maarja kihelkonnas Unikülas Otsa talus. Tema ema oli koduperenaine, ka osav õmbleja. Muusikahuviliseks oli ema laulnud Avispeal Jakob Liivi laulukooris. Isa, ametilt sepp, ei olnud musikaalne, kuigi tegi kandleid. Tuudur Vettiku ema, neipõlvenimega Saar, oli pärit Mart Saare suguseltsist Viljandimaalt. Vanaisa vend Kaarel oli rändav pottsepp, kellel ringi rännates oli viul kaasas. Tema viulimängust sai noor Theodor äratust. Päris esimese viuli tegi Tuudur Vettik ise, kui ta oli viiekuueaastane. Keelteks pani niidid ja ka poognajõhvid olid niidist. Pill nägi päris kena välja, aga ei teinud häält. Siis tegi väikemees poognapuu seljale hambad sisse. Teistpidi keeratud poognaga mööda keeli sahistades kuulis ta sisimas toredaid viise. Kui isa nägi, et Tuuduril viuliga tõsi taga, tegi ta poisile ise enam-vähem korraliku pilli. Sellel harjutas too seni, kuni onu Jaan Saar kinkis talle vabrikuviiuli.

Kooliteed alustas Tuudur Vettik 1907. aastal Avispea külakoolis, kus tema õpetajaks oli edumeelne koolimees

10. jaanuaril tähistati helilooja Tuudur Vettiku 100. sünniaastapäeva meenutushetkega tema sünnikohta tähistava kivi juures Väike-Maarja vallas Unikülas. Sellele eelnes kontsert Väike-Maarja rahvamajas, kus koorilaulu korüfee meenutuseks laulsid Väike-Maarja ja Rakke ühendatud segakoor „Helin“ ning segakoor „Vanemuine“ Tartust.

rikümneliikmelise (mees)koori juhatamisega suurepäraselt toime. Bassid ei andnud küll mõnikord täit mõõtu välja, ent seda kompenseeris lauljate hea tahe. Koori harjutuste juures viibis alati üks õpetajaid. Mõlemad koorid õppisid selgeks kolm-neli laulu. Et see töö

— õppida —, seda sai vähe.“

Et Tuudur Vettik oli viulimängus kaasõpilastest tunduvalt üle, vabastati ta viulitundidest. Kooliorkestris pandi ta kohe kontsertmeisteriks. Lisaks koolikoorile laulis Tuudur Vettik veel linnas J. Simmi, J. Aaviku ja M. Härma kooris. Väike-Maar-

tu Aleksandri Gümnaasiumi saalis avaliku kontserdi. Puhastulu eest osteti õpilaste ajakirja „Kuma“ toimetuse tarbeks šapirograaf. Ajakirja toimetusse kuulus ka Tuudur Vettik. Tol ajal andis seminaris lühemat aega laulutunde „Vanemuise“ muusikajuht Juhan Simm. Kord

taargümnaasiumi, kus töötas 1940. aastani. Samal aastal avati Tallinna Kõrgem Muusikakool (konservatoorium). Tuudur Vettikust sai selle kooli üks esimesi õpilasi. Seal asus ta õppima viiuliklassi (dirigeerimisklass sel ajal veel puudus). 1926. aastal anti Tuudur Vettikule konservatooriumist helikunstniku diplom ja gümnaasiumi muusikaõpetaja kutse.

Oma põhitöö ja õpingute kõrval andis ta tunde Tallinna Õpetajate Seminaris ja Pedagoogiumis, juhatas noorteühingu „Tungal“ sega- ja meeskoori, Tallinna Rahvaulikooli Seltsi segakoori ja meeskoori „Eesti Laulumehed“ 1927–1932 oli ta Eesti Lauljate Liidu juhatuse (1931 esimees), 1930–1932 ajakirja „Muusikaleht“ toimetuse kolleegiumis.

1940. aastal sai tema põhitöökohaks Tallinna konservatoorium, kus avati muusikajuhtimise kateeder. Tuudur Vettikust sai selle kateedri juhataja ja koorijuhtimise õppejõud (1946. aastast dekaan, 1947. aastast professor). Suur tahet ja energiat nõudis sõja tagajärjel lagunenud kooride tegevuse taaselustamine ning nende ettevalmistamine. 1947. aastal anti talle ENSV

ja võimekas muusik August Lepik. Lepik juhatas Avispeal laulukoori, mängis Väike-Maarjas tegutsenud sümfooniaorkestris kontrabassi ja laulis meeskooris. Ta õpetas oma koorile viiuliga häälepartiisid. Tuudur Vettik käis salaja seda kooritööd kuulamas ja vaatamas koolmeisteri viiulimängu. Algul mängis Tuudur Vettik külakapellis tamburiini. Kui aga viisikäigud olid kõik pähe kulunud, siis hakkas ta kapellis neid viiuliga kaasa tõmbama.

Kaheteistkümnenda aastase poisina sai Tuudur Vettikul Avispea külakool läbi ja tuli minna Väike-Maarja kihelkonnakooli. Oli aasta 1910. Väike-Maarjas tegutsesid segakoor, meeskoor, sümfooniaorkester ja pasunakoos. 1912. aastal valmis nägus ja ruumikas seltsimaja. Kihelkonnakoolis juhatas koori koolijuhataja Märt Meos. Teine õpetaja Jaan Port oli hea viiuldaja ja andis Tuudur Vettikule kolme aasta jooksul viiulitunde. Tänu Vettiku edule viiulimängus ja üldisele huvile muusika vastu kutsus Märt Meos ta 1912. aastal Väike-Maarja sümfoniettorkestrisse viiulit mängima ja täiskasvanute segakoori laulma. See kõik tõstis noore koolipoisi enesekindlust ja julgust. 1912/13. õppeaastal asutas Tuudur Vettik kihelkonnakooli õpilastest nii segakoori kui ka meeskoori.

Tuudur Vettiku koolivend Juhan Heinpalu meenutab: „Peab ütlema, et ta tuli paa-

leleks asjata, organiseeriti põllumeeste seltsi saalis kõigile õpilastele pidu. Kavas olid deklamatsioonid ning mees- ja segakoori laulud. Koore juhatas Tuudur Vettik. Teatavasti polnud tolle kooli õpilased kunagi nii intensiivselt muusikaga tegelnud.“

Sellega Tuudur Vettiku muusikategevus ei piirdunud. Koolipoisina mängis ta kaasa ka Väike-Maarja puhkpilliorkestris. Kui koolivend Juhan Kroon, kes mängis orkestris väikest trummi, Väike-Maarjast lahkus, kutsuti trummimeheks Tuudur Vettik. Kihelkonnakoolis katsetas ta ka komponeerimisega, kirjutas koolikoorige laulu „Vändra jõe haljal kaldal“ (tekstiks Mihkel Veske luuletus C. R. Jakobsoni mälestuseks). Ühe loo oli ta komponeerinud ka viiulile.

Tuudur Vettik Tartus ja Narva-Jõesuus

Lõpetanud 1914. aastal kihelkonnakooli, läks Tuudur Vettik, viiul kaenlas, Tartusse, jätkama õpinguid õpetajate seminaris. Mõnda teise kooli poleks vanemad jõudnud teda saata. Seminaris võis aga kohe saada stipendiumi, mis tähendas tasuta toitu ja voodikohta internaadis. Nagu Tuudur Vettik ise öelnud, ei andnud seminar siiski talle oodatud võimalusi muusikaõpinguteks: „Tegelesin küll muusikaga, olin kaasõpilaste arva-tes andekas viiuldaja ja koorijuht, aga seda, mida tarvis

ja Hoiu-Laenu Ühustult laenuatud raha eest võttis ta ühe aasta jooksul viiuli eratunde.“

Juhan Heinpalu meenutab: „1916. aasta sügisel tekkis mõte õppida Tartus selgeks operett „Oma jalgel“ ja mängida seda 26. detsembril Väike-Maarja Põllumeeste Seltsi majas. Mõeldud, tehtud ja muidugi kooli teadmata (niisuguseid asju ei lubatud). Muusika- ja koorijuhiks jäi Tuudur Vettik, sõnalise osa eest pidi hoolt kandma Väike-Maarjast pärit Juhan Kroon, kes oli seminari viimase klassi õpilane. Orkestri- ja kooriharjutused, mõlemad koosnesid seminari poistest, korraldas Vettik seminari ruumes, ilma et õpetajad oleksid proovide otstarvet teadnud. Sõnalised harjutused aga leidsid aset erakorterites: kaastegevad olid ka tütarlapsed. 26. detsembril sõitsidki kõik tegelased Väike-Maarjasse ja mängisid „Oma jalgel“ omadel jalgadel maha. Publik võttis opereti erakordse soojusega vastu. Johan Elken kirjutas sellest ka ajalehes. Sealt sai kool asjast teada. Pärast oli klarrimist. Et lehearvustus oli õige heatahtlik, ei tehtud loost suurt numbrit.“

Veel meenutab Juhan Heinpalu Tartu seminari aegu: „Pärast 1917. aasta veebruarirevolutsiooni tõmbus venestuslane seminaris tagasi ja isetegevuse harrastamine õpilaste seas kasvas. Vettik moodustas poistest tugeva meeskoori. Sama aasta sügisel andis koor Tar-

tunni lõpul tegi ta Vettikule ja minule ettepaneku tulla „Vanemuise“ muusikaosakonna segakoori laulma. Seal me siis käisime õppeaasta lõpuni. Juhan Simmi energiline koorijuhtimine meeldis väga ja kui hiljem on olnud võimalust vaadelda Tuudur Vettiku koorijuhtimist, siis on sealt paistnud vastu nii mõndagi Juhan Simmist. Veel meenub, et suvevaheaegadel korraldati sageli isetegevuslikke pidusid küll Väike-Maarjas, küll Simunas, küll isegi Avispeal Läänemetsa rehealuses. Korraldajad olid Tartu koolides õppivad Väike-Maarja kihelkonnakooli endised õpilased. Muusikajuht oli ikka Tuudur Vettik. Ka näidendites lõi ta täiel määral kaasa. Üldse oli ta koolipõlves väga mitmekülgne: joonistas hästi, kirjandid olid päris head. Vettik komponeeris juba seminaris. Võin praegugi laulda tema laule „Emale“ ja „Sügis“, mis ilmusid õpilasajakirjas „Kuma“.“

Lõpetanud 1918. aastal Tartu Õpetajate Seminari, asus Tuudur Vettik tööle Narva-Jõesuu Kooliseltsi kooli. Seal töötas ta ühe aasta. Lisaks juhatas ta täiskasvanute segakoori, andis viiulitunde, esines viiulisolistina.

Tuudur Vettik Tallinnas

1919. aasta sügisel asus Tuudur Vettik tööle muusikaõpetajana Tallinna J. Vestholmi Poeglaste Erahumani-

tunnelise kunstitegelase aunimetus.

1950. aastal Tuudur Vettik arreteeriti. Tema peamine „süü“ seisnes selles, et ta oli avaldanud koos Riho Pätisiga 1942. a. „Lemmiklaulikus“ „Metsavendade laulu“, oli Saksa okupatsiooni ajal juhatanud omakaitse „Põhjala“ segakoori ja olnud laulupeo üldjuht. Ka tema teos „Diktatsioon laulus“ (1948) pidi olema natsionalistlik, kus vormile olevat rohkem tähelepanu osutatud kui sisule. Tuudur Vettik kirjutab ise sellest: „Sain 25 aastat. Pidin vangipõlves piinlema 6 aastat (viimased 3 aastat režiimlaagris „Ozerlag“). Kaotasin oma vara, tööstaaži ja oma parimad aastad...“ Tuudur Vettik vabanes vanglast 1956. aastal, rehabiliteeriti 1968. 1957–1962 (kuni pensionile minekuni) töötas ta Tallinna Riiklikus Konservatooriumis koorijuhtimisõppejõuna. 1980. aastal anti talle vabariigi rahvakunstniku aunimetus. 20. mail 1982 Tuudur Vettik suri.

Tuleb hinnata ka Tuudur Vettiku pedagoogitööd. Tema käe alt on võrsunud palju tublisid koorijuhte. Nende hulgas on kõigile tuntud Ants Üleoja, Kuno Taremaa, Arno Kallikorm, Eda Kõrgemägi jt. Ka tänased koorilauljad hindavad kõrgelt Tuudur Vettikut, meie rahva üht paremat poega.

Ellu Moisa,
Väike-Maarja muuseumi juhataja,
segakoori „Helin“ laulja